Naslov originala:
A FAREWELL TO ARM
Ernest Hemingway

Copyright © 2025 Hemingway Foreign Rights Trust
Copyright © 2025 ovog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Glavni i odgovorni urednik:
Ivan Isailović

Izvršna urednica:
Tamara Sokić

Prevod:
Radojica Ćirović

Lektura i korektura:
Tamara Sokić

Dizajn korica:
Heath Kane

Prelom:
Ivan Isailović

Štampa:
F.U.K. d.o.o. Beograd

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast izdavaštvo
Terazije 35, Beograd
imejl: info@kontrastizdavastvo.rs
kontrastizdavastvo.rs
www.glif.rs

Ernest Hemingvej

ZBOGOM ORUŽJE

Preveo s engleskog
Radojica Ćirović

KONTRAST
Beograd, 2025.

G. A. Fajferu

PREDGOVOR

Ova knjiga je pisana u Parizu (Francuska), Kii Vestu (Florida), Pigotu (Arkanzas), Kanzas Sitiju (Misuri), Šeridanu (Vajoming), a prvi rukopis u grubom obliku završen je blizu Big Horna, u Vajomingu. Počeo sam da je pišem prvih zimskih meseci 1928. godine a završio je septembra iste godine. Prvu redakciju doživela je u jesen i u zimu 1928. godine u Ki Vestu, a poslednju u Parizu, u proleće 1929. godine.

Dok sam pisao prvi rukopis, u Kanzas Sitiju mi se, pomoću „carskog reza", rodio drugi sin Patrik, a kad sam vršio drugu redakciju otac mi je izvršio samoubistvo u Ouk Parku, u Ilinoisu. Kada sam je završio još mi nije bilo punih trideset godina, a onog dana kada je objavljena, došlo je do kraha na svetskom tržištu. Oduvek sam mislio da je otac mogao da sačeka taj događaj, ali, eto, on se tada, možda, i suviše požurio. Ne volim da o tome donosim bilo kakav sud jer sam svoga oca mnogo voleo.

Jasno se sećam svih ovih stvari koje su se dogodile i svih mesta u kojima smo živeli, živo se sećam i prijatnih i neprijatnih trenutaka koje smo te godine imali. Ali se još jasnije sećam svog saživljavanja s knjigom i svakodnevnog opisivanja onog što se u njoj događalo. Opisujući tu zemlju, i ljude i stvari koje su se dogodile, osećao sam se srećnijim nego što sam ikada bio. Svakog dana sam čitao rukopis od početka do mesta gde sam stao s pisanjem, i svakog dana sam prekidao rad.

Činjenica da je ova knjiga u stvari tragedija, nije me činila nesrećnim, jer sam verovao da je i sam život tragedija i znao sam da može da ima samo jedan kraj. Ali samo saznanje da ste kadri da učinite nešto veliko, da stvorite nešto dovoljno istinito, što vas

čini srećnim kad čitate, i da to radite svakog radnog dana – stvaralo mi je mnogo veće zadovoljstvo nego što sam ga ikad dotad imao. Osim toga, ništa više mi nije bilo važno.

Ranije sam bio objavio jedan roman. Kada sam ga počeo, ništa nisam znao o pisanju romana, pa sam ga svakog dana pisao suviše brzo i do potpune iscrpljenosti. I tako je taj prvi rukopis bio veoma rđav. Napisao sam ga za šest nedelja i morao da ga potpuno preradim. Prilikom te prerade mnogo sam naučio.

Moj izdavač Čarls Skribner, koji mnogo zna o konjima, a koji o izdavačkom poslu, po svemu sudeći, zna onoliko koliko je to potrebno i koji, što iznenađuje, zna nešto i o knjigama, zatražio je od mene da napišem šta mislim o ilustracijama i da li jedna knjiga treba da bude ilustrovana. Na ovo se može odgovoriti sasvim jednostavno: ukoliko umetnik nije isto toliko dobar ili čak bolji slikar ili crtač nego što je pisac pisac, onda za pisca ne postoji nešto što ga može više razočarati nego kad vidi da je stvari, mesta i ljude, kojih se seća, nacrtao i prikazao neko ko tamo uopšte nije bio.

Kada bih napisao neku knjigu koja se odigrava na Bahamskim ostrvima, voleo bih da je ilustruje Vinslou Homer, pod uslovom da ne ilustruje, već prosto naslika Bahamska ostrva i sve ono što je tamo video. Kad bih bio Gi de Mopasan, što je, na svaki način, velika stvar, voleo bih da moje delo bude ilustrovano crtežima i slikama Tuluz Lotreka, Renoarovim scenama iz prirode, iz srednjeg doba njegovog stvaralaštva, a tome bih još dodao moje normandijske pejsaže, jer ih dosad ni jedan slikar nije bolje naslikao.

Mogli biste tako nastaviti i sa drugim piscima i iznositi šta biste voleli da imate kad biste bili na njihovom mestu. Ali svi ti pisci su mrtvi, a isto tako i svi ti slikari, zajedno s Maksom Perkinsom i drugima koji su pomrli prošle godine. Bez obzira na to ko je umro te godine, dobra je stvar što u tom pogledu ta godina nije onako rđava kao što je bila prošla, ili kao 1944, ili pak rana zima i proleće 1945. godine. To su bile godine u kojima je izgubljeno mnoštvo ljudi.

Kada je ova godina počela u San Veliju, u Ajdahu, sa šampanjcem koji je drugi plaćao i s ljudima koji su sasvim ozbiljno igrali neku vrstu igre, u kojoj se trebalo provući ispod zategnutog konopca ili drvenog štapa, a da ih pri tom ne dodirnu svojim prevelikim stomacima, nosevima, remenjem na tirolskim žaketima i drugim istaknutim delovima tela – sedeo sam u jednom uglu sa gospođicom Ingrid Bergman, pijući šampanjac naših zajedničkih domaćina i rekao joj – „Kćeri, ovo će biti najgora godina koju smo ikad videli". (Izostavio sam odgovarajuće prideve koje sam pri tom izgovorio).

Gospođica Bergman me je upitala zašto će ovo biti tako rđava godina. Ona je lično proživela izvestan broj lepih godina i nije bila sklona da prihvati moje gledište. Rekao sam joj da to ne bih mogao da objasnim u pojedinostima, jer raspolažem samo oskudnim engleskim jezikom a pogrešan mi je i način izražavanja, ali da znam da će to biti rđava godina iz mnogih još nepovezanih zapažanja; a sam prizor ovog obilja i veselog provlačenja leđima ispod zategnutog konopca ili drvenog štapa nije me mogao u to razuveriti. Na tome smo završili razgovor.

Tako je ova knjiga prvi put objavljena onog dana 1929. godine kada je došlo do kraha na tržištu. A ilustrovano izdanje će se pojaviti ove jeseni. Skot Ficdžerald je mrtav, Tom Vulf je mrtav, Džim Džojs je mrtav (onaj fini sadrug toliko različit od zvaničnog Džojsa njegovih biografa koji su me jednom prilikom, kada sam bio pijan, pitali da li ne mislim da je njegov rad bio isuviše malograđanski!), Džon Bišop je mrtav, Maks Perkins je mrtav. Mnoštvo ličnosti koje treba da budu mrtve, takođe su mrtve; vise glavom nadole ispred prepunih stanica u Milanu, ili su obešene na ovaj ili onaj način u isuviše bombardovanim nemačkim gradovima. Mrtvi su takođe i svi oni bezimeni ljudi od kojih je većina mnogo volela život.

Naslov ove knjige je *Zbogom oružje*, ali, nažalost, za sve ovo vreme (izuzev tri godine) otkako je napisana stalno se u nekom

obliku vodi rat. Neki su imali običaj da kažu – zašto je ovaj čovek tako preokupiran i prosto opsednut ratom. Međutim, sada, posle 1933. godine, možda je svima jasno zašto jedan pisac treba da bude zainteresovan stalnim, besmislenim, ubilačkim i prljavim ratnim zločinima. S obzirom na to da sam bio u mnogim ratovima, siguran sam da imam predrasudu, i nadam se da sam pun predrasuda. Ali čvrsto je uverenje pisca ove knjige da se u ratovima bore najdivniji ljudi koji postoje, ili, ako hoćete, samo ljudi koji su sve divniji ukoliko ih srećete bliže mestu gde se vode borbe. Ali ratove stvaraju, izazivaju i započinju isključivo ekonomske suprotnosti, a vode ih svinje koje nastoje da izvuku korist iz njih. Smatram da sve one ljude koji teže da pomoću rata dođu do profita i koji pomažu da se on izazove treba već prvog dana rata da pobiju ovlašćeni predstavnici lojalnih građana njihove zemlje, koji će ratovati.

Pisac ove knjige bio bi veoma zadovoljan da na sebe preuzme odgovornost za ova ubijanja ako bi ga legalno delegirali oni koji će se boriti, i da se stara da se sve to izvršava što je moguće humanije i ispravnije (neki od ovih ubijenih bez sumnje će se ponašati korektnije nego drugi), i da vodi računa o tome da sva tela budu pristojno sahranjena. Može se čak urediti da se sahranjuju u celofanu, ili u nekoj novijoj plastičnoj materiji. Ako, na kraju dana, postoji neki dokaz da sam na bilo koji način izazvao novi rat, ili da nisam ispravno izvršavao dodeljene mi dužnosti, bio bih spreman, ako ne i zadovoljan, da me strelja ono isto streljačko odeljenje i da budem sahranjen u celofanu, ili bez njega, ili pak da mi nago telo bude ostavljeno na nekom brdu.

I tako, evo vam knjige od pre skoro dvadeset godina, a ovo joj je predgovor.

Ernest Hemingvej
Finka Viđija,
San Francisko de Paula, Kuba 30. juna 1948.

Zbogom oružje

KNJIGA PRVA

I

U pozno leto te godine živeli smo u seoskoj kući koja je preko reke i ravnice gledala na planine. Korito reke je bilo puno šljunaka i oblutaka, suvih i beličastih na suncu, a voda, bistra i plahovita, plavila se u rukavcima. Jedinice su prolazile drumom pored kuće, a prašina koja se za njima podizala zasipala je lišće na drveću. Prašinom su bila zasuta i stabla s kojih je te godine lišće počelo rano da opada. Posmatrali smo čete kako prolaze drumom, kako se diže prašina i kako pada lišće uskovitlano povetarcem. Vojnici su promicali i iza njih je ostajao drum, ogoleo i beo, prošaran samo lišćem.

Ravnica je bila obilno zasejana usevima; bilo je tu i mnogo voćnjaka, a iza ravnice su se uzdizala mrka i ogolela brda. Po njima su se vodile borbe, i noću smo mogli da vidimo odbleske artiljerijske vatre koji su u mraku ličili na letnje munje. Noći su bile hladne i nije se osećalo da nailazi oluja.

Ponekad smo u tmini čuli kako vojnici prolaze ispod prozora, i topove koje su vukli traktori. Noću je saobraćaj bio veoma živ; na drumovima je bilo mnogo mazgi natovarenih sanducima, bilo je sivih kamiona koji su prevozili ljude, i drugih vozila s raznim tovarima prekrivenim šatorskim platnima, koja su se nešto sporije kretala. Bilo je tu i velikih topova koje su danju prevlačili traktori, dugih topovskih cevi prekrivenih zelenim granama, a i traktora pokrivenih zelenim lisnatim grančicama i vinovom lozom. Prema severu nam je bio otvoren pogled preko doline tako da smo mogli posmatrati šumu kestenova, a iza nje još jedno brdo na toj strani reke. I za ovo brdo se takođe vodila borba, ali bez

uspeha. U jesen, kada su došle kiše, lišće je sasvim opalo s kestenova, grane su im ogolele a stabla potamnela od kiše. Vinogradi su se proredili. I njihove grančice su takođe bile ogolele; čitav kraj je bio mokar, siv i jesenski umrtvljen. Magla se širila iznad reke a oblaci iznad brda, kamioni su rasprskavali blato po drumu, vojnici su bili blatnjavi i prokisli u svojim ogrtačima; puške su im bile mokre, a ispod ogrtača visile su im na prednjoj strani opasača po dve kožne fišeklije – sive kožne fišeklije prepune šaržera s tankim, dugim mecima kalibra 6,5 mm – ispupčene ispod ogrtača tako da su ljudi, prolazeći drumom, ličili na žene u šestom mesecu trudnoće.

Bilo je i malih sivih automobila koji su se brzo kretali; pored šofera obično je sedeo jedan, a na zadnjim sedištima više oficira. Ti automobili su rasprskavali blato više nego i sami kamioni. Ako je jedan od oficira na zadnjem sedištu bio sasvim malog rasta i sedeo između dvojice generala, toliko mali da mu ne biste mogli videti lice, već samo vrh šapke i uzani deo potiljka, i ako su se kola kretala izuzetno velikom brzinom – onda je to verovatno bio kralj. On je tada živeo u Udinama i ovako je skoro svakog dana izlazio da bi video kako se odvijaju stvari. A stvari su se odvijale veoma rđavo.

Početkom zime kiše su stalno padale, a s kišama je došla i kolera. Ali kolera je najzad bila obuzdana i od nje je na kraju umrlo samo sedam hiljada vojnika.

II

Sledeće godine je bilo mnogo pobeda. Brdo koje se nalazilo s one strane doline i padina brežuljka gde su rasli kestenovi, bili su zauzeti, a bilo je pobeda i iza ravnice, na visoravni prema jugu. U avgustu smo prešli reku i nastanili se u jednoj kući u Gorici. Kuća je imala vodoskok, mnogo gustog senovitog drveća u vrtu ograđenom zidom, i mali vinograd, s rumenom puzavom lozom uz samu kuću. Borba se sada vodila s one strane susednih brda i nije bila udaljena više od jedne milje. Grad je bio vrlo lep a kuća sasvim udobna. Iza nas je proticala reka; grad je bio osvojen vrlo lako, skoro neoštećen, ali brda iza njega nismo mogli zauzeti. Bilo mi je veoma milo što je izgledalo da Austrijanci žele da se jednog dana vrate u ovaj grad kad se rat bude završio, jer ga nisu bombardovali tako da bi ga uništili. Bombardovali su ga sasvim malo, i to isključivo iz vojnih razloga. Stanovništvo je i dalje živelo u gradu, u kome je bilo bolnica i kafana, i artiljerije gore u pobočnim ulicama; bile su i dve javne kuće, jedna za vojnike a druga za oficire; krajem leta su noći bile hladnjikave, u brdima iza grada vodila se borba, gvozdeni železnički most bio je oštećen granatama, kraj reke gde su se vodile borbe štrčao je razoreni tunel, drveće oko trga i dugački drvored koji je vodio prema trgu bili su neoštećeni, uz to je u gradu bilo još i devojaka, i kralj koji prolazi svojim kolima, kome se sada pokatkad može ugledati i lice, i malo vretenasto telo, i siva bradica, šiljata kao u jarca. Sve ovo, s neočekivanom unutrašnjošću kuća, koje su izgubile zidove od bombardovanja, s malterom i razdrobljenim kamenjem po vrtovima, a ponekad i na ulicama, i s povoljnim

razvojem operacija na Krasu – učinilo je da se ova jesen veoma razlikovala od prethodne, kada smo se nalazili izvan grada. A i sam rat se bio izmenio.

Hrastova šuma na brdu iza grada bila je uništena. Kad smo letos došli u grad bila je zelena, a sada su od nje ostali samo panjevi, rascepljena stabla i razrivena zemlja. Kad sam jednog dana, krajem jeseni, bio tamo gde se nekad nalazila ta šuma, ugledao sam oblak kako prelazi preko brda. Brzo se kretao, sunce je nekako postalo tamnožuto i čitav kraj je odjednom dobio sivkastu boju. Taj oblak je ubrzo zaklonio nebo, spustio se niz planinu i mi se odjednom nađosmo u njemu. Sneg je počeo da pada. Padao je nošen vetrom, prekrio ogolelu zemlju iz koje su štrčali hrastovi panjevi, popadao po topovima a zasuo staze koje su vodile do nužnika iza rovova.

Docnije sam dole u gradu posmatrao kako pada sneg. Gledao sam kroz prozor javne kuće, one koja je bila namenjena oficirima, gde sam sedeo s jednim prijateljem i ispijao s njim bocu astija. Posmatrajući kako krupne snežne pahuljice lagano padaju, znali smo da je za ovu godinu sve gotovo.

Gore, uz reku, brda još nisu bila osvojena. Nijedno od brda s one strane reke nije bilo zauzeto. Sve je ostalo za sledeću godinu. Moj prijatelj je spazio sveštenika iz naše menaže kako prolazi ulicom, koračajući pažljivo po lapavici, pa je kucnuo u prozor da bi privukao njegovu pažnju. Sveštenik podiže pogled. Ugleda nas i nasmeši se. Moj prijatelj mu mahnu rukom da uđe, ali sveštenik odmahnu glavom i produži da ide svojim putem. Te večeri smo u menaži imali špagete koje smo svi jeli brzo i ozbiljno, podižući ih viljuškom iznad glave i gutajući polako krajeve što su im slobodno visili, ili smo ih još više dizali i usisavali, zalivajući ih vinom iz opletenog balona. Balon se njihao u metalnoj ljuljašci i kada bismo mu kažiprstom povukli grlić, u čašu, držanu istom rukom, poteklo bi prozirno rumeno, prijatno i oporo vino. Posle toga jela kapetan je počeo da zadirkuje sveštenika.

Sveštenik je bio mlad i lako bi pocrveneo. Nosio je uniformu kao i svi mi, samo je imao krst na tamnocrvenoj kadifi iznad levog grudnog džepa sive bluze. Kapetan je, verovatno zbog mene, govorio najjednostavnijim italijanskim da bih ga mogao sasvim razumeti i da mi ništa ne bi promaklo.

„A sveštenik danas s devojkama!" reče kapetan gledajući u sveštenika i mene. Sveštenik se nasmeja, pocrvene i odmahnu glavom. Kapetan ga je često bockao.

„Zar nije istina?" upita kapetan. „Danas sam video sveštenika s devojkama."

„Nije istina", reče sveštenik. Ovo zadirkivanje je zabavljalo druge oficire.

„Sveštenik ne s devojkama. Sveštenik nikad s devojkama", objašnjavao je kapetan meni. Zatim uze moju čašu i napuni je, gledajući me čitavo vreme pravo u oči, ne gubeći ipak sveštenika iz vida.

„Sveštenik svake noći 'pet odsto'". Svi za stolom se zasmejaše. „Vi me razumete? Sveštenik svake noći 'pet odsto'". Namignuo je i glasno se nasmejao. Sveštenik je to primio kao šalu.

„Papa želi da Austrijanci dobiju rat", reče major. „On voli Franju Josifa. Njemu odatle dolazi novac. Ja sam bezbožnik."

„Jeste li ikad čitali *Crno prase*?" upita poručnik. „Daću vam jedan primerak. Ta knjiga je pokolebala moju veru."

„To je prljava i grešna knjiga", reče sveštenik. „Ne verujem da vam se stvarno sviđa."

„To je veoma korisna knjiga", nastavi poručnik. „U njoj se govori o onakvim sveštenicima. Vama bi se svidela", obrati se meni. Nasmeših se na sveštenika, a on mi uzvrati osmeh preko plamena sveće i dobaci mi:

„Nemojte je čitati!"

„Ja ću vam je dobaviti", dodade poručnik.

„Svi su ljudi koji misle bezbožnici", reče major. „Pa ipak, ne verujem slobodnim zidarima."

„Ja verujem slobodnim zidarima", reče poručnik. „To je plemenita organizacija."

Neko je ušao i u tom trenutku kroz otvorena vrata videh kako pada sneg.

„Sada više neće biti ofanzive kada je počeo sneg", rekoh.

„Naravno da neće", složi se major. „Trebalo bi da idete na odsustvo. Trebalo bi da odete u Rim, Napulj, Siciliju..."

„Trebalo bi da posetite Amalfi", reče poručnik.

„Napisaću vam kartu za moju porodicu u Amalfiju. Voleće vas kao sina."

„Trebalo bi da ode u Palermo."

„Neka ode i na Kapri."

„Hteo bih da odete u Abruce i da posetite moju porodicu u Kaprakotiju", reče sveštenik.

„Slušajte ga samo kako govori o Abrucima. Pa tamo ima više snega nego ovde! On ne želi da gleda seljake. Pustimo ga neka ide u centre kulture i civilizacije."

„Njemu su potrebne lepe devojke. Daću vam adrese nekih mesta u Napulju. Lepe, mlade devojke... u pratnji svojih majki. Ha-ha-ha!" nasmeja se kapetan i ispruži otvorenu šaku s palcem okrenutim nagore i rastavljenih prstiju, kao kada se prave razne slike na zidu pomoću senki. Njegova šaka je bacala senku na zid. Govorio je najjednostavnijim jezikom. „Otići ćete kao ovaj", pokazao je na palac „a vratićete se kao ovaj", dodirnuo je mali prst. Svi su se smejali.

„Pogledajte", nastavi kapetan. Opet je ispružio ruku tako da je svetlost sveće bacala senke na zid. Počeo je sa uzdignutim palcem i redom davao imena palcu i ostalim prstima: „Potporučnik (palac), poručnik (kažiprst), kapetan (srednji prst), major (domali prst) i potpukovnik (mali prst). Odlazite kao potporučnik, a vraćate se kao potpukovnik!" Svi se ponovo nasmejaše. Kapetan je imao velikog uspeha svojom igrom prstima. Pogledao je u sveštenika i uzviknuo: „Svake noći sveštenik 'pet odsto'".

Svi opet prsnuše u smeh.

„Morate odmah na odsustvo", reče major.

„Voleo bih da pođem s vama i da vam svašta pokažem", reče poručnik.

„Kada se vratite, donesite gramofon."

„Donesite dobre operske ploče."

„Donesite Karuza."

„Nemojte donositi Karuza. On se dere."

„A zar vi ne biste želeli da se možete dernjati kao on!"

„On se dere. Kažem, on se dere!"

„Voleo bih da odete u Abruce", reče sveštenik, a ostali počeše da galame. „Tamo je dobro za lov. Zavoleli biste ljude i, mada je hladno, tamo je uvek vedro i suvo. Mogli biste odsesti kod moje porodice. Moj otac je poznati lovac."

„Hajdemo", reče kapetan. „Pođimo u kupleraj pre nego što se zatvori."

„Laku noć!" rekoh svešteniku.

„Laku noć!" odgovori on.